

Спеціалізованій вченій раді Д 41.086.03
Національного університету «Одеська
юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23)

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Майданика Р. А.
на дисертацію Булеци Сібілли Богданівни
на тему **«Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення
медичної діяльності: теоретичні та практичні аспекти»**
(Одеса, 2016 рік, 437 с.)

подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Дисертаційне дослідження Булеци Сібілли Богданівни присвячене
актуальній темі цивільних правовідносин, що виникають у сфері здійснення
медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми.

Конституційна норма про право кожного громадянина на охорону
здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування може бути ефективно
реалізоване за наявності належного правового регулювання і
правозастосовної діяльності щодо відносин з надання медичної допомоги
(медичних послуг)

Незважаючи на те, що в умовах вітчизняної кризи економіки і системи
охорони здоров'я збільшується значення правовідносин з медичної допомоги
(послуг) та їх належного правового регулювання, нормативне регулювання
цього виду відносин є недосконалим, недостатньо чіткими є доктринальні
підходи і судова практика з цих питань, що зумовлює актуальність обраної
здобувачем теми дисертаційного дослідження.

У роботі здійснено спробу знайти відповіді на низку питань, вирішення
яких становить основу для подальшого розвитку цивільного законодавства
України, а також юридичної практики.

Актуальні проблеми дисертаційного дослідження визначили характер та перелік поставлених дисертантом цілей і завдань.

Автор визначила мету дослідження, яка полягає у проведенні спеціального комплексного дослідження фундаментальних теоретичних та практичних проблем цивільних правовідносин у сфері здійснення медичної діяльності, формулюванні пропозицій щодо удосконалення цивільного законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Відповідно до поставленої мети дисертант формулює такі основні завдання: з'ясувати стан та перспективи розвитку вчення про цивільні правовідносини у сфері здійснення медичної діяльності; визначити поняття, ознаки та особливості, провести класифікацію, підстави виникнення, зміни та припинення, дослідити структуру цивільних правовідносин у сфері здійснення медичної діяльності; з'ясувати співвідношення поняття медичної послуги та поняття медичної послуги, виокремити регулятивні та охоронні цивільні правовідносини у сфері здійснення медичної діяльності; визначити поняття, юридичну природу, елементи договору надання медичних послуг (допомоги), сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства України з тематики дослідження.

Певною мірою автору вдалося досягти поставленої мети. Ознайомлення зі змістом дисертації С. Б. Булеци дає підстави для таких висновків.

Дисертант виявила належний рівень знань літератури у сфері цивільного права, нормативно-правового матеріалу, судової та іншої правозастосовної практики, у змісті дослідження знайшло відображення ряд дискусійних проблем, що підлягають осмисленню і відповідному їх вирішенню. Автором застосовано різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, проаналізоване законодавство іноземних держав, зроблена критична оцінка положень чинного законодавства.

Мета, завдання і предмет дослідження зумовили структуру цієї роботи. Дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

У дослідженні проводиться загальна характеристика цивільних правовідносин у сфері здійснення медичної діяльності, висвітлюються елементи зазначених правовідносин, досліджуються регулятивні та охоронні цивільних правовідносин у цій сфері.

Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним, дає можливість всебічно висвітлити значне коло актуальних питань щодо цивільних правовідносин, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні аспекти.

Слушним є висновок автора про те, що сферою цивільного права є відносини з надання медичних послуг (допомоги) незалежно від того, на відплатній або безвідплатній для пацієнта основі вони надаються (С. 9 дис.).

Заслуговує підтримки висновок дисертанта щодо поділу медичної допомоги за вольовим критерієм (С. 10 дис.).

Заслуговує на увагу обґрунтоване автором системне розуміння договору про медичну послугу (авторська назва «договір медиколатрії»), яке охоплює як власне медичне втручання, так і реабілітацію та інформування пацієнта (С. 11 дис.).

Звертають на себе увагу висновки дисертанта щодо класифікації пацієнта (С. 12, 363 дис.), представництва в медичній діяльності, зведених законів про здійснення медичної діяльності (С. 183-184 дис.), фідучіарного характеру відносин між пацієнтом і лікарем (С. 247 дис.), договірних відносин медичного обслуговування (С. 249 дис.).

Заслуговує на увагу пропозиція дисертанта щодо удосконалення чинного законодавства, зокрема введення до ЦК України договору медиколатрії (С. 248 дис.).

Разом з тим дисертація не позбавлена певних недоліків, окремі проблеми теми не знайшли відповідного рішення й обґрунтування, деякі з

них залишилися без уваги автора, не з усіма дисертаційними положеннями беззастережно можна погодитися.

1. У певному відношенні зміст дисертації не відповідає її темі з урахуванням того, що в роботі досліджуються цивільні правовідносини з надання медичних послуг (допомоги), а не лише «у сфері здійснення медичної діяльності».

2. Потребує додаткової аргументації висновок автора, що об'єктом цивільних правовідносин у цій галузі, є медична діяльність суб'єктів цих правовідносин з приводу нематеріального блага – здоров'я особи (С. 10 дис.).

Традиційно вітчизняна доктрина права об'єктом правовідносин розглядає певне благо, на яке направлені ці відносини. Такими можуть бути послуга, результати робіт, речі, інформація. У даному випадку йдеться про послуги та роботи (так звана «медична робота»), але аж ніяк не медична діяльність суб'єктів цих правовідносин. Діяльність суб'єктів господарювання є діями, які швидше становлять предмет правовідносин. Крім того, так звана «медична діяльність» у науці господарського права розглядається як вид спеціалізованої, ліцензованої діяльності відповідних суб'єктів господарювання, що є сферою цивільного та публічного права.

3. Потребує пояснення висновок дисертанта про те, що специфіка відносин, які виникають між пацієнтом і медичним працівником у процесі надання медичних послуг (допомоги) припускає їх цивільно-правове регулювання незалежно від того, на відплатній або безвідплатній для пацієнта основі вони надаються (С. 9 дис.); «Правовідносини у сфері здійснення медичної діяльності, що виникають між лікарем і пацієнтом, є за своїм характером цивільно-правовими» (С. 88 дис.).

Не зовсім зрозуміло, в яких випадках автор припускає цивільно-правове регулювання між відносин між пацієнтом і медичним працівником, адже вітчизняне право розглядає їх сферою трудового, а не цивільного права.

4. Потребує додаткової аргументації висновок автора про те, що не припускають цивільно-правового регулювання відносини з надання

медичних послуг (допомоги) при застосуванні заходів примусового лікування, огляду, госпіталізації (С. 9 дис.).

Очевидно, і в цьому випадку ці відносини можуть бути сферою цивільного права. Однак в якій мірі, як співвідносяться приватне і публічне право у цих ситуаціях. Бажано було б автору висвітлити ці питання і зрозуміти його позицію.

5. Важко погодитися з висновком, що підставами припинення цивільних правовідносин у сфері здійснення медичної діяльності є виконання сторонами своїх обов'язків та ініціатива однієї зі сторін (С. 10, 92 дис.).

У першому випадку підставою припинення, очевидно, буде виконання зобов'язань, а не обов'язків (які є складовими перших). Щодо ініціативи однієї із сторін як підстави припинення правовідносин, я вперше чую про такий авторський підхід і мені він не зовсім зрозумілий. Очевидно, дисертанту слід пояснити, як «ініціатива сторони» може бути кваліфікована як підстава припинення правовідносин, зокрема цивільних.

6. Бажано пояснити доцільність обґрунтованої дисертантом розробки нових способів захисту у спеціальному медичному законодавстві (С. 10 дис.). Можливо, їх варто включити до ЦК та/або Закону України «Про захист прав споживачів», а не до Основ законодавства України у сфері охорони здоров'я?

В іншому випадку, треба буде останні доповнювати заходами кримінально-правового тощо захисту.

7. Висновок автора щодо доцільності впровадження терміну «медиколатрія» (що, на думку дисертанта, дасть можливість об'єднати поняття «медична допомога» і «медична послуга») (С. 11, 247-248 дис.), очевидно, не вирішить проблему співвідношення цих двох понять.

Дійсне коріння цієї проблеми вбачається в юридичній оцінці такого блага, а не в позначенні терміном «медична діяльність», придатного швидше для ліцензування, іншого державного контролю за цими правовідносинами.

Крім того, ЦК і Основи законодавства використовують певною мірою конкуруючі між собою правові конструкції, а саме – послуги та

обслуговування, відповідно. Обслуговування, по-суті, і може розглядатися як свідчення визнання медичної допомоги сферою послуг. Можливо, законодавцю варто закріпити в Основах законодавства поняття медичної послуги замість конструкції медичного обслуговування.

8. Бажано пояснити, в чому полягає змішаний характер договору медиколатрії (С. 11 дис.) і чи може він бути договором не змішаного типу?

Потребує пояснення висновок автора про те, що вчинення медичних дій виконавцем медичної послуги відноситься до інституту вчинення дій в інтересах пацієнта без його згоди (С. 364 дис.). Коли застосовується ця підстава надання медичної допомоги і як вона співвідноситься з договором про надання медичних послуг?

9. Важко погодитися з висновком автора про те, що «медична діяльність є сукупністю дій медичних та фармацевтичних працівників із надання медичної допомоги...» (С. 12 дис.); В дійсності, медичні працівники вчиняють такі дії від імені медичного закладу, а відтак медична діяльність являє собою дії закладу охорони здоров'я, а не медичних працівників.

Як мінімум спірним є висновок автора про те, що «Медичну діяльність з точки зору цивільного права можна визначити як цивільні відносини...» (С.12 дис.). Швидше медична діяльність, як певна сукупність дій, є лише елементом (предмет, або зміст) цивільних відносин, а відтак не можна ототожнювати правовідносин з їх елементами.

10. Не всі висновки, винесені дисертантом на захист, мають необхідні наукову новизну (зокрема, це висновки щодо: ознак цивільних правовідносин у сфері здійснення медичної діяльності (С. 9 дис.); поняття виконавця медичної послуги (С. 11, 182 дис.).

Проте, висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дисертаційного дослідження С. Б. Булеци, у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, не применшують належного рівня рецензованого дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та на її наукову і практичну цінність. Основні положення дисертації,

що виносяться на захист, належним чином були відображені у наукових статтях, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікації основних положень дисертаційних досліджень у професійних виданнях. У них висвітлена ідея проведеного дослідження. Зміст автореферату повною мірою відображає структуру, хід дослідження, основні положення і висновки дисертації. Автореферат не містить положень, що не ввійшли до основного змісту дисертації. Рецензована дисертація не містить положень і наукових результатів, які захищені здобувачем у кандидатській дисертації («Право фізичної особи на життя та здоров'я як об'єкт цивільно-правової регламентації: порівняльно-правовий аналіз регулювання в Україні, Угорській, Словацькій та Чеській республіках», м. Одеса, 2006 р. – 230 с.).

У ряді випадків автор веде полеміку, аналізує думки вчених із приводу цивільних правовідносин, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності, визначає власну позицію з цього приводу. Дисертантом проаналізовано майже всю існуючу вітчизняну літературу з розглянутої теми, було використано закордонні джерела. Усі ці теоретичні положення були належним чином критично проаналізовані здобувачем і на цій основі зроблені пропозиції удосконалення теорії і практики інституту цивільних правовідносин. Отже, загалом ступінь наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації достатній. Вони зроблені на належному науковому рівні. Тому можна сказати, що робота є завершеною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Рецензована дисертація містить раніше не захищені наукові положення та отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі науки цивільного права, які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему цивільних правовідносин, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані у подальшій розробці вчення про

зобов'язання в цивільному праві України. Крім того, теоретичні висновки і пропозиції дисертації можуть бути використані для удосконалення відповідного цивільно-правового інституту. Основні положення роботи можуть бути корисними при підготовці підручників і навчальних посібників для студентів юридичних вузів і факультетів, а також при викладанні курсів «Актуальні питання цивільного права», «Медичне право».

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що дисертація Булеци Сібілли Богданівни «Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні аспекти» відповідає вимогам, які ставляться до написання докторських дисертацій (п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03. – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

**Офіційний опонент,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
завідувач кафедри цивільного права
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Майданик Р. А.

«10» лютого 2016 р.

Підпис проф. Майданика Р. А. посвідчую,

Вчений секретар Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

